

JOUTSEN SVANEN
2014

JOUTSEN SVANEN
2014

Kotimaisen kirjallisuudentutkimuksen vuosikirja
Årsbok för forskning i finländsk litteratur
Yearbook of Finnish Literary Research

Toimittaja/Redaktör/Editor:
Saija Isomaa

JOUTSEN / SVANEN 2014

Kotimaisen kirjallisuudentutkimuksen vuosikirja
Årsbok för forskning i finländsk litteratur
Yearbook of Finnish Literary Research

www.helsinki.fi/kirjallisuuspankki/joutsen-svanen-2014

Julkaisija:

Kirjallisuuspankki-hanke, Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos. PL 3, 00014 Helsingin yliopisto

Utgivare:

Projektet Kirjallisuuspankki–Litteraturbanken, finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet. PB 3, 00014 Helsingfors universitet

Publisher:

Kirjallisuuspankki project, Department of Finnish, Finno-Ugrian and Scandinavian Studies. P.O. Box 3, 00014 University of Helsinki

Päätoimittaja / Chefredaktör / Editor:

Jyrki Nummi (jyrki.nummi[at]helsinki.fi)

Vastaava toimittaja (2014) / Ansvarig redaktör (2014) / Editor-in-Chief (2014):

Saija Isomaa (saija.isomaa[at]uta.fi)

Toimituskunta / Redaktionsråd / Board of Editors:

Jyrki Nummi (pj./ordf./Chair), Saija Isomaa, Kristina Malmio, Juhani Sipilä, Lasse Koskela, Eeva-Liisa Bastman

ISSN 2342–2459

URN:NBN:fi-fe2014081232740

Pysyvä osoite / Permanent adress / Permanent address: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2014082933456>

SISÄLLYS INNEHÅLL

LUKIJALLE / TILL LÄSAREN

Joutsen on laskeutunut / Svanen har landat	7
Sananen pilottinumeron toimittajalta / Några ord av redaktören för pilotnumret	11

ARTIKKELIT / ARTIKLAR

Pirjo Lyytikäinen Modernin allegorian A ja O: Allegorisen lukutavan asettaminen Leena Krohnin romaaneissa	13
Mari Hatavara ”Vanhan piian” kertomus ja kokemus: Kielen ja näkökulmien kirjallinen leikki Minna Canthin novellissa	36
Erkki Sevänen Sosiaalinen romaani, yhteiskuntaromaani ja niiden lajisukulaiset kirjallisuushistorian ja nykykirjallisuuden kerrostumana	48
Juhani Sipilä Kirjallisilla merkityksillä kuormitettu kaupunki: Hannu Raittilan <i>Canal Grande</i> ja tradition kerrostumat	74
Janna Kantola Eläimet Veikko Huovisen tuotannossa: Luokittelusta eläinsuhteen ilmenemiseen	95

ARVOSTELUT / RECENSIONER

Johanna Pentikäinen Kirjallisuudenopetuksen kalpeat kasvot? [<i>Kaisa Ahvenjärvi & Leena Kirstinä: Kirjallisuuden opetuksen käsikirja</i>]	111
Nora Hämäläinen Filosofian ja kirjallisuuden rajapintoja tutkimassa [<i>Jukka Mikkonen & Antti Salminen (toim.): Kirjallisuus ja filosofia – Rinnakkaisuuksia, risteyskiä, ristiriitoja</i>]	113
Sari Salin Satiiria on Suomessakin [<i>Sari Kivistö & H.K. Riikonen: Satiiri Suomessa</i>] ...	115
Mia Österlund Uppslagsrika analyser av finländsk samtidslitteratur [<i>Leena Kirstinä (red.): Nodes of Contemporary Finnish Literature</i>]	118
Päivi Koivisto Suomalainen tekijäpeli ranskalaisin säännöin [<i>Kaisa Kurikka: Algot Untola ja kirjoittava kone</i>]	120
Pertti Lassila Kiven kirjeet hyvin toimitettuina [<i>Aleksis Kivi: Kirjeet. Kriittinen editio. Toim. Juhani Niemi et al.</i>]	122
Tiina Käkelä-Puumala Nykyaikaa etsimässä [<i>Pekka Vartiainen: Postmoderni kirjallisuus. Länsimaisen kirjallisuuden historia 1945–2000</i>]	125

HAASTATTELU / INTERVJU

Digitaalisiin siivin maailmalle: Kirjallisuuspankki Suomessa / Ut i världen på digitala vingar: Kirjallisuuspankki–Litteraturbanken i Finland	128
---	-----

LUKIJALLE TILL LÄSAREN

Joutsen on laskeutunut Svanen har landat

Från molnens purpurstänkta rand
Sjönk svanen, lugn och säll,
Och satte sig vid elfvens strand
Och sjöng en juniqväll.

J. L. Runeberg, ”Svanen” (1830)

Lukijan ruudulla näkyvä uusi suomalaisen kirjallisuuden tutkimuksen vuosikirja *Joutsen / Svanen* on uudenlainen vertaisarvioitu tieteellinen julkaisu tutkimusalallaan: se on elektroninen ja vuosittain julkaistavat numerot ilmestyvät suomen, ruotsin tai englannin kielellä. Pilottihankkeena tehdyn vuosikirjan tarkoituksena on koota yhteen eri puolilla maailmaa tehtyä kotimaisen kirjallisuuden tutkimusta ja tarjota mahdollisuus julkaista sitä niin kotimaisilla kuin vierailta kielillä. Koska elektroninen vuosikirja on luettavissa tietokoneen ruudulta, se on kaikkien kiinnostuneiden käytössä kaikkialla maailmassa.

Suomalaisen kirjallisuuden tutkimukseen yksinomaan keskittyntä julkaisua ei ole aikaisemmin ilmestynyt, ja tässä suhteessa tutkimusala onkin maassamme ollut maailman mittakaavassa ainutlaatuinen. Aikaisempi *Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja* täytti tätä tehtävää samoin kuin Svenska litteratursällskapet i Finlandin vuosittain ilmestyyvä *Historiska och litteraturhistoriska studier*. Vuosikirja asettuu luontevasti kilpailemaan nykyisin alalla yksin toimivan *Avaimen* kanssa mutta mielellään niin, että kilvasta hyöttyy kumpikin julkaisu.

Joutsen / Svanen on osa rakenteilla olevaa suomalaisen klassikko-kirjallisuuden elektronista kirjastoa Kirjallisuuspankki–Litteraturbanken ja ilmestyy sen käyttöliittymässä. Kirjallisuuspankista on tarkoitus luoda kirjallisuudentutkimusta tukeva monipuolinen infrastruktuuri, jossa on saatavilla sekä kirjallisuutemme klassikkoja elektronisessa muodossa että tietokantoja ja tutkimusbibliografioita, joiden pitkäaikaista puutetta eivät nykyisin käytössä olevat tietokannat riittävästi korvaa.

Vuosikirjan ensisijaisena tarkoituksena on rakentaa foorumi suomalaisen kirjallisuuden tutkimuksen julkaisemiselle; englanninkieliset

artikkelit, kenties tulevat erikoisnumerot, ovat luonnollinen liitännäinen nykyaikaisessa monikielisessä julkaisukulttuurissa. Toisena tarkoituksena on täyttää puute, joka vaivaa kaikkea tieteellistä julkaisemista, nimittäin tarjota tila ja paikka maassamme ilmestyvän tutkimuksen arvioinnille. Nykyisin ei ole mitään takeita siitä, että kirjallisuudentutkijan monivuotisen työn tulos ja korkean julkaisukynnyksen ylittänyt monografia tai antologia saa minkäänlaista julkista vastaanottoa. Arvosteluilla on tunnetusti taipumus herättää keskustelua, jonka avaaminen olisikin tärkeää, kun sille ei ole tällä nykyisellään selvää ja vakiintunutta foorumia.

Vuosikirjan nimi *Joutsen / Svanen* on valikoitunut monien ehdotusten joukosta lukuisten keskustelukierrosten jälkeen. Se viittaa menneeseen, mutta tuoreella tavalla havaittuun menneisyyteen. Nuori Johan Ludvig Runeberg kuvasi vuonna 1830 ilmestyneen debyyttikokoelmansa *Dikter* embleemirunossa ”Svanen” runoilijanrooliaan ja tehtävänsä tuoda runouden klassinen perinne Pohjolaan, yhdistää Apollon runous kansanrunouden lauluihin, ja luoda niistä uutta ja omintakeista, perustaa traditio. Vuosikirjan nimi tähdentää näin, että kahdella kielellä kirjoitettu kirjallisuutemme liittyy antiikista periytyvään eurooppalaiseen traditioon.

Vuosikirjalle on suunnitteilla kolme erillistä osaa Kirjallisuuspankin pilottihankkeen osana. Lukijan edessä oleva ensimmäinen volyyymi keskittyy suomenkieliseen kirjallisuuteen.

Vuoden 2014 vuosikirjan artikkelit keskittyvät kertovaan kirjallisuuteen, romaaniin ja novelliin, aikamme valtakorpukseen, mutta näkökulmat vaihtelevat. Pirjo Lyytikäinen luonnostelee Leena Krohnin teosten tarjoamien esimerkkien avulla yleisempää modernin allegorian poetiikkaa. Mari Hatavara yhdistää Minna Canthin novellin ”Vanha piika” analyysissään kognitiivisesti ja lingvistisesti suuntautunutta narratologiaa. Sosiaalisen romaanin ja yhteiskuntaromaanin lajikategorioiden yleistymistä ja niiden myöhempää kehitystä eurooppalaisessa ja suomalaisessa kirjallisuudessa 1800-luvulla ja 1900-luvulla analysoi Erkki Sevänen nykykirjailijoiden Kari Hotakaisen, Tommi Melenderin, Hannu Raittilan, Arto Salmisen ja Juha Seppälän tuotannossa. Hannu Raittilan *Canal Granden* kirjallisen näyttämön ja romaanin tematiikan välistä yhteyttä sekä *commedia dell’arte* -perinnettä arvioi Juhani Sipilä. Artikkeliosion päättää Janna Kantolan Veikko Huovisen ”eläintekstien” tarkastelu eläinten kokemuksien ja eläinten oikeuksien näkökulmasta. Tässä vuosikirjan numerossa näkymätön mutta Suomessa nykyisin aktiivisesti harjoitettava lyriikan ja draaman tutkimus voidaan toivottaa tervetulleiksi seuraaviin vuosikirjoihin.

Arvosteluosastossa arvioidaan tutkimuksia kirjallisuudenopetuksesta, kirjallisuuden filosofiasta, suomalaisesta satiirista, tekijännimen ongelmista, suomalaisen nykykirjallisuuden englanninkielisestä antologiasta, länsimaisen kirjallisuuden historiasta ja Kiven kirjeiden kriittisestä editios-ta. Osasto käsittää ensimmäisessä vuosikirjassa seitsemän arvostelua,

mutta sitä voidaan elektronisessa julkaisussa laajentaa vaivatta ja tarpeen mukaan kuinka laajaksi hyvänsä.

Vuosikirjan päättää Kirjallisuuspankin primus motorin Kristiina Hildénin haastattelu.

Kaksi seuraavaa vuosikirjaa painottuvat toisin. Vuoden 2015 vuosikirja keskittyy ruotsinkielisen kirjallisuutemme tutkimukseen ja kolmas, vuoden 2016 vuosikirja kokoaa Suomen ulkopuolisissa yliopistoissa tehtyä tutkimusta. Kumpikin osa on mitä ilmeisimmin monikielinen. Pienillä kansalliskielillä julkaiseminen on sopusoinnussa yhä kansainvälisempien julkaisumarkkinoiden kanssa.

* * *

Joutsen / Svanen, den nya årsboken för forskning i finländsk litteratur som i denna stund syns på läsarens datorskärm, är en referentgranskad vetenskaplig publikation och ny i sitt slag inom forskningsområdet; den är elektronisk och utkommer årligen, växelvis med nummer på finska, svenska och engelska. Årsboken har tillkommit som ett pilotprojekt och dess främsta uppgift är att samla den forskning som görs kring finländsk (såväl finsk- som svenskspråkig) litteratur på olika håll i världen och erbjuda forskare en möjlighet att publicera sig på både de inhemska språken i Finland och på världsspråket. Eftersom årsboken publiceras på nätet är den lätt tillgänglig för alla intresserade av forskning i finländsk litteratur, runtom i världen.

Vi har fram tills nu saknat en publikation som koncentrerar sig specifikt på forskning i den finländska litteraturen, vilket i internationell jämförelse inneburit en unik situation för forskningsområdet. Den årsbok som tidigare utgavs av Sällskapet för litteraturforskning i Finland (*Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja*) fyllde denna funktion, i likhet med *Historiska och litteraturhistoriska studier*, den svenskspråkiga årsbok som fortfarande utges av Svenska litteratursällskapet i Finland. Den nya årsboken blir en naturlig konkurrent till den finländska litteraturvetenskapliga tidskriften *Avain* som för nuvarande verkar ensam på sitt fält, men gärna på ett sådant sätt att konkurrensen gynnar båda publikationerna.

Joutsen / Svanen utgör en del av det finländska klassikerbiblioteket, Kirjallisuuspankki-Litteraturbanken som är under uppbyggnad och årsboken utkommer på Litteraturbankens nätsidor. Den finländska Litteraturbanken kommer enligt planerna att utgöra en omfattande infrastruktur till stöd för litteraturforskningen, och innehålla den finländska litteraturens klassiker i elektronisk form men också databaser och forskningsbibliografier, något som det länge rått brist på inom forskningsområdet, då nu befintliga databaser inte kunnat tillgodose detta behov i tillräcklig grad.

Årsbokens främsta uppgift är att vara ett forum där man kan publicera forskning i finländsk litteratur; artiklar på engelska, kanske framtida

temanummer, är naturliga tillägg till samtidens flerspråkiga publiceringskultur. Ett annat viktigt syfte är att råda bot på en brist som all vetenskaplig publicering lider av, bristen på bedömning. Årsboken har alltså som uppgift att erbjuda utrymme och en plats för värdering av den forskning som görs i Finland. I nuläget finns inga garantier för att resultatet av en forskares mångåriga arbete och en antologi eller monografi som tagit sig över den höga tröskeln för publicering, alls får någon form av offentlig respons. Recensioner har dessutom en benägenhet att väcka diskussion. Diskussioner på detta område vore ytterst värdefulla, desto mera som det fram tills nu inte funnits något etablerat och öppet forum för sådant meningsutbyte.

Årsbokens namn, *Joutsen / Svanen*, har valts efter flera diskussioner, utifrån flera namnförslag. Namnet hänvisar till det förflutna, men till ett förflutet som upptäcks med nya ögon. I sin debutsamling *Dikter*, utkommen år 1830, beskrev den unga Johan Ludvig Runeberg i sin emblematiske dikt "Svanen" sin egen diktarroll och sin uppgift att i Norden föra vidare diktningens klassiska arv, och att kombinera den apolliniska diktningen med folkdiktningens sånger, för att på så sätt skapa någonting nytt och egenartat samt lägga grunden till en tradition. Årsbokens namn betonar således att den tvåspråkiga finländska litteraturen hänger samman med en bredare europeisk tradition som har sina rötter i antiken.

Inom den finländska Litteraturbankens pilotprojekt planeras tre separata delar av årsboken. Den första volymen, som nu ligger framför läsaren, fokuserar den finskspråkiga litteraturen.

Artiklarna i årsboken för år 2014 koncentrerar sig på den berättande litteraturen, romanen och novellen, som utgör den dominerande formen av litteratur i vår tid, men denna litteratur granskas ur olika synvinklar. I sitt bidrag skisserar Pirjo Lyytikäinen upp en poetik för den moderna allegorin, med stöd i exempel ur Leena Krohns verk. I en analys av Minna Canths novell "Vanha piika" ("Gamla pigan") kombinerar Mari Hatavara kognitivt och lingvistiskt orienterad narratologi. Erkki Sevänen analyserar hur genrerna social roman och samhällsroman fick större utbredning, samt deras senare utveckling i europeisk och finländsk litteratur under 1800- och 1900-talen, och analyserar verk av några samtida författare som representerar dessa genrer, närmare bestämt verk av Kari Hotakainen, Tommi Melender, Hannu Raittila, Arto Salminen och Juha Seppälä. Med utgångspunkt i Hannu Raittilas *Canal Grande* bedömer Juhani Sipilä förbindelsen mellan den scen eller miljö där romanen utspelar sig och romanens tematik, samt karaktärernas anknytning till *commedia dell'arte*-traditionen. Den sista artikeln i detta nummer är Janna Kantolas bidrag som granskar Veikko Huoviniens "djurtexter" med betoning på djurens egen erfarenhet och djurens rättigheter. I kommande årsböcker välkomnas även forskningen i lyrik och dra-

matik som är osynliga i detta nummer, men utgör livaktiga forskningsfält i Finland.

I recensionsavdelningen bedöms studier i litteraturundervisning, litteraturens filosofi, finländsk satir och författarnamnets problematik, en engelskspråkig antologi som belyser finländsk samtidslitteratur, en västerländsk litteraturhistoria och en kritisk utgåva av Aleksis Kivis brev. Recensionsavdelningen innehåller nu endast sju recensioner, men i den elektroniska publikationen finns inga begränsningar för hur mycket avdelningen vid behov kan utvidgas i framtiden.

Årsboken avslutas denna gång av en intervju med Kristiina Hildén, primus motor för Kirjallisuuspankki-Litteraturbanken.

De kommande två årsböckerna har en annan betoning. Årsboken för år 2015 fokuserar forskningen i den svenskspråkiga finländska litteraturen och årsboken för år 2016 ger inblickar i den forskning i finländsk litteratur som bedrivs vid universitet utanför Finland. Båda dessa nummer är självklart flerspråkiga. Att publicera sig på de små nationalspråken är helt i linje med den allt mera internationella publiceringsmarknaden.

Jyrki Nummi
Vuosikirjan päätoimittaja
Chefredaktör för årsboken

(Översättning till svenska: Anna Biström)

Sananen pilottinumeron toimittajalta Några ord av redaktören för pilotnumret

Vuosikirjan ensimmäisen numeron artikkelit ja arvioinnit on pyydetty julkaisun pilottiluonteen vuoksi kutsumenettelyllä eri yliopistoissa toimivilta tutkijoilta. Varsin moni lähtikin mukaan kehittämään alan julkaisumahdollisuuksia aiempaa monipuolisemmiksi, kiitokset heille. Toivoakseni *Joutsen / Svanen* onnistuu nostamaan esiin kotimaisen kirjallisuuden tutkimusta ajassamme, joka liiankin helposti samastaa ulkomaisen kansainväliseen ja kotimaisen kansalliseen, edellistä painottaen. Kotimainen kirjallisuus on alusta asti ollut kansainvälistä, kuten on sen nykytutkimuskin, mikä käy välillisesti esille vuosikirjan artikkeleista.

Kaikki vuosikirjan artikkelit ovat kahden vertaisarvioitsijan referoimia. Ensimmäistä numeroa on lisäksi ollut toimittamassa arviointiosastosta vastaava Eeva-Liisa Bastman. Taitoista ovat vastanneet Juhani Sipilä ja Esa-Pekka Keskitalo. Muut toimituskunnan jäsenet ovat osallistuneet vuosikirjan suunnitteluun.

* * *

Denna första del av årsboken är ett pilotnummer och därför har artiklarna och recensionerna skrivits av forskare vid olika universitet som inbjudits att bidra till numret. Ganska många av de inbjudna tackade också ja till utmaningen att vara med och utveckla publiceringsmöjligheterna inom forskningsområdet i en mera mångsidig riktning. Vi vill tacka dem för deras bidrag. Jag hoppas att *Joutsen / Svanen* lyckas i sitt uppdrag att lyfta fram forskningen i finländsk litteratur i vår tid då man allt för ofta sätter likhetstecken mellan det utländska och det internationella, samt mellan det inhemska och det nationella, och betonar det förstnämnda. Den finländska litteraturen har ända från början varit internationell, precis som dagens forskning i denna litteratur är internationell, något som indirekt framgår av artiklarna i årsboken.

Alla artiklar i årsboken är referentgranskade av två granskare. Det första numret av årsboken har redigerats, förutom av mig själv, även av Eeva-Liisa Bastman som ansvarar för recensionsavdelningen. Juhani Sipilä och Esa-Pekka Keskitalo har ansvarat för ombrytningen. De övriga medlemmarna i redaktionsrådet har deltagit i planeringen av numret.

Saija Isomaa
Vuosikirjan 2014 vastaava toimittaja
Ansvarig redaktör för årsboken år 2014

(Översättning till svenska: Anna Biström)